

Otázka: Občan v demokratické společnosti

Předmět: Základy společenských věd

Přidal(a): LucieK

1) Práva, povinnosti a odpovědnost občana v demokratické společnosti

- občané se podílejí na politickém rozhodování
  - do politického života se může zapojit každý
  - v ČR
- volební právo od 18 let s trvalým pobytem v ČR

2) Participace občanů na politickém životě

- **Přímá demokracie**

- lidé mohou bezprostředně rozhodovat o politických záležitostech státu
- v současnosti neexistuje jako ucelený politický systém
- **Referendum** - hlasování voličů o závažné politické otázce; schvalování ústavních dodatků, běžný zákon
- **Plebiscit** - hlasování obyvatel určitého území o osamostatnění se od daného státu nebo připojení k nějakému jinému
- **Iniciativa** - právo občanů iniciovat nebo navrhnout zákony či vyhlášení referenda; občané musí sepsat petici a sesbírat požadovaný počet hlasů
- **Odvolání** - reprezentantů/jiných volebních účastníků; nutná petice s určitým počtem podpisů

• **Nepřímá demokracie**

- typický znak nepřímé demokracie jsou volby
- občan se politického dění zúčastní zprostředkovaně - tím, že si zvolí svého zástupce - ve volbách

• **Volby**

- oprávnění voliči volí své zástupce do určitých funkcí nebo orgánů
- funkce voleb:
  - 1) umožňuje pokojnou změnu vlády a řešení politických konfliktů
  - 2) určuje reprezentaci

3) udělují legitimitu parlamentu a vládě – oprávnění vydáva a vykonávat zákony

4) zahrnují zpětnou vazbu pro politiky i občany (volební kampaň = dialog mezi voličem a uchazečem)

5) vyjadřují mínění voličů

6) poskytují občanům možnost kontrolovat vládu a její politiku (tím, koho si zvolíme)

- základní znaky voleb

= svobodné – každý volič má svobodný výběr

= všeobecné – aktivní volební právo (volit) a pasivní volební právo (být volen) získává občan po dovršení potřebné věkové hranice

= rovné – hlasy všech voličů mají stejnou platnost

= přímé – voliči hlasují přímo pro své kandidáty

= tajné – volič projeví svou politickou vůli svému kandidátovi bez jakékoliv kontroly hlasování

• **Volební systém**

- je stanovený zákonem a ústavou

- dva základní volební systémy: většinový, poměrný

- **Většinový volební systém**

= je zvolen jen jeden kandidát, který získá v daném obvodu nejvíce hlasů

= systém umožňuje vytvořit parlamentní většinu – do parlamentu se dostanou strany, které

mají největší voličskou podporu

= stabilnější vlády tvořené jednou stranou

= zvolený parlament neodráží skutečné rozložení politických sil - nezastupuje společenské menšiny

= nepříznivý pro nově vzniklé strany

- **Poměrný volební systém**

= rozdělení politických mandátů odpovídá procentu odevzdaných hlasů

= jednotlivému obvodu připraví politické strany kandidátní listiny - počet míst na listině odpovídá počtu mandátů, které se v daném obvodu rozdělují)

= volič nevolí jednotlivce, ale celé volební listiny

= systém umožňuje rozložit politické síly

= ulehčuje vytváření nových politických stran

= nevýhoda je, že volič volí celé listiny

= často vzniká koaliční vláda, která není stabilní

• každý systém má své nevýhody a výhody, v ČR je používána kombinace obou - do PS poměrný systém, do Sněmovny většinový systém

• **Účast občanů ve volbách**

- volby do parlamentu, zastupitelstev krajů a obcí vyhlašuje prezident nejpozději 90 dní předem

- průběh, konání, provedení kontroluje Státní volební komise
- ústřední orgán státní správy pro volby je Ministerstvo vnitra
- volič - občan ČR, min 18 let, hlasování osobně
- volí se na základě kandidátních listin - volič vybírá uchazeče
- výsledky provádí Český statistický úřad - podle počtu hlasů a volených členů zastupitelstva vypočítá potřebnou procentní hranici pro získání mandátů a přidělí je kandidátovi

-Parlamentí volby

- ČR je rozdělena na volební obvody a okrsky
- do PS - 14 krajů, v nich se volí poslanci
- do Senátu - 81 územních jednotek, volí se senátor
- volební okrsek - část volebního obvodu, která je stanovená pro příjem volebních lístků a sčítání hlasů

- Volby do Poslanecké sněmovny (PS)

- konají se dle zásad poměrného volebního systému
- 14 volebních obvodů
- volí se celé kandidátské listiny
- PS má 200 poslanců, voleni na 4 roky, min věk 21 let
- oprávnění voliči jsou zapsány v seznamech v místě trvalého bydliště - tam musí pak volit

- pokud chtějí volit jinde, musí požádat o voličský průkaz a jsou zapsáni na zvláštní seznam
- každá politická strana podá nejpozději do 66 dnů před volbami seznam s kandidáty
- volič zvolí jednu kandidátní listinu, na které zvolí své kandidáty, kterým dá preferenční hlasy
- **vyhodnocování výsledků** – podle počtu získaných hlasů obdrží jednotlivé kandidátní listiny počet mandátů; při rozdělování mandátů je důležité pořadí kandidátů, pokud ale nejméně 7% voličů označí některého z kandidátů preferenčními hlasy, mění se pořadí kandidátů na listině
- **Volby do Senátu**
  - konají se dle zásad většinového systému
  - 81 volebních okrsků
  - volí se jeden senátor
  - 81 senátorů, na 6 let, min věk 40
  - každé 2 roky se obnovuje 1/3 senátorů
  - kandidáty navrhuje politické strany, pokud chce kandidát jít sám za sebe musí mít petici s 1000 podpisů voličů z obvodu, kde kandiduje
  - každý kandidát má svůj vlastní hlasovací lístek
  - zvolen je kandidát, který obdržel nadpoloviční většinu hlasů
  - pokud ani jeden nemá více než 50% hlasů – vypsáno druhé kolo voleb

- vyberou se dva kandidáti, kteří získali nejvíce hlasů v prvním kole
- mandát získá ten, který má více hlasů – pokud zase stejně, rozhodne los

- **Volby zastupitelstva kraje**

- počet členů zastupitelstva se určuje podle počtu obyvatel v kraji (<600 obyv. – 45 členů)
- voleni poměrným systémem, min věk 18, trvalé bydliště v daném kraji, voleni na 4 roky
- podobné jako volby do PS

- **Volby zastupitelstva obce**

- zastupitelstvo obce se skládá ze členů, jejichž počet stanoví zastupitelstvo kraje, vždy jen na jedno volební období (přihlíží se i na počet obyvatel)
- poměrný systém, voleni na 4 roky, min věk 18
- na hlasovacím lístku jsou uvedeny politické strany a všechny jejich kandidáti
- volič buď označí jednu politickou stranu nebo preferované kandidáty z různých politických stran

- **Prezidentské volby**

- prezident volen na 5 let, maximálně 2 funkční období, min věk 40
- **2013 přímá volba** – volí občané, dvoukolové volby – v prvním kole vyhrávají dva kandidáti s nejvyšším počtem hlasů, ve druhém kole vyhrává kandidát s nejvyšším počtem hlasů
- Miloš Zeman
- **nepřímá volba** – volil parlament – většinový systém

- kandidát musel získat nadpoloviční většinu hlasů v PS a nadpoloviční většinu hlasů v Senátu
- pokud v prvním kole nebyl zvolen prezident - 2. kolo - postupovali dva kandidáti, kteří získali nejvíce hlasů; pokud takový není, postupují kandidáti, kteří získali nejvíce hlasů v PS a nejvíce hlasů v Senátu
- Václav Havel, Václav Klaus

- **Volby do evropského parlamentu**

- vstup ČR do EU - 2004
- tím pádem můžeme volit zastupitele do evropského parlamentu
- celkem 24 poslanců pro ČR, voleni na 5 let, u nás poměrný volební systém
- zástupce může být jakýkoliv občan EU, který na území ČR pobývá min 45 dní

3) Státní správa a samospráva

- státní správa zahrnuje státní orgány, samospráva zahrnuje orgány s jistou autonomií a právní subjektivitou (obce a vyšší územní celky)

• **Státní správa**

- ústřední orgány - vykonávají správu nad celým územím

= jednotlivá ministerstva, úřad pro ochranu hospodářské soutěže, Český statistický úřad, Národní bezpečnostní úřad

- územní - spravují záležitosti určitého území (úřad práce, školské úřady)

- **Samospráva**

- umožňuje občanům účastnit se záležitostí, které se jich týkají

- **Orgány kraje**

- kraj je spravován zastupitelstvem

- 14 krajů

- **zastupitelstvo kraje**

- = nejvyšší správní orgán

- = předkládá návrhy na zákony PS, volit a odvolávat hejtmana

- = schvalovat rozpočet kraje

- **Rada kraje**

- = výkonný orgán kraje

- = hejtman, zástupce hejtmana, členové rady (voleni zastupitelstvem kraje)

- = připravuje návrhy a podklady pro jednání zastupitelstva

- = zabezpečuje plnění přijatých usnesení

- **Hejtman**

- = zastupuje kraj navenek

- = volen zastupitelstvem ze svých členů

- **Krajský úřad**

= plní úkoly, které mu uloží zastupitelstvo

= v čele ředitel, člení se na odbory, oddělení, sekretariát ředitele a hejtmana

• **Orgány obce/města**

- obce do 3000 obyvatel

- největší města jsou tzv. statutární města (23 měst) - jejich území se může členit na městské obvody nebo části s vlastní samosprávou

- samostatná správa obecních záležitostí označena jako **samostatná působnost obce**

= vedení pečuje o rozvoj území, potřeby svých občanů

- výkon státní správy, která byla obci svěřena zákonem je **přenesená působnost obce**

= obce rozhodují o právech a povinnostech občanů

- 2002 existovaly okresy - po jejich zániku převzali jejich činnost krajské úřady a pověřené obecní úřady

- **Zastupitelstvo obce/města**

- nejvyšší orgán obce

- voleno občany v komunálních volbách

- rozhoduje o nejdůležitějších záležitostech obce - schvalování rozpočtu, územní plány, vyhlášky

- **Rada obce/města**

- výkonný orgán obce
- starosta, místostarostové, další zastupitelé
- vydává nařízení obce, připravuje návrhy k jednání zastupitelstva, rozhoduje o některých smlouvách

- **Starosta**

- zastupuje obci navenek
- volen zastupitelstvem ze svých řad
- svolává a řídí schůze rady a zastupitelstva
- odpovídá za informování občanů

- **Obecní/městský úřad**

- starosta, místostarostové a jeho zaměstnanci
- mohou se zřizovat různé odobry a oddělení pro jednotlivé oblasti (služby, správa financí, atd.)

- **Obecní/městská policie**

- zřizována zastupitelstvem a řízena starostou
- zabezpečuje místní záležitosti veřejného pořádku
- obec není povinna obecní policii zřídit

• **Participace občanů na řešení problémů na místní úrovni**

- **Kraj**

- = každý občan starší 18 let má právo volit a být volen do zastupitelstva kraje
- = může se účastnit zasedání zastupitelstva a vyjadřovat svůj názor (podávat návrhy)
- = může hlasovat v krajském referendu

- **Obec/město**

- = podobné jako u kraje
- = může být volen do zastupitelstva, hlasovat v referendu, navštěvovat schůze
- = může se zapojit do samosprávy i realizací petičního práva
- = musí dodržovat právní předpisy vydané obcí

4) Občanská společnost

Typologie občanské společnosti

Podle funkce

- a) organizace poskytující služby (humanitní, sociální)
- b) organizace, které se snaží dosáhnout politických změn

Podle cíle a uspořádání

- a) příležitostné – demonstranti

b) pevně sdružené – profesní skupiny

c) neorganizované – lidé jsou spojeni na základě třídní, náboženské či menšinové identity

Význam občanské společnosti

- oblast soukromých a dobrovolných občanských iniciativ, které jsou právně zaručeny a uznávány
- dobrovolné společenenské organizace
- lidé mají shodné osobní či skupinové cíle
- odbory, družstva, feministické organizace, organizace mládeže, kulturní sdružení ....
- mají umožnit, aby se ideje a názory jednotlivých skupin mohly projevit a uplatnit vůči politickým stranám a orgánům a aby členové mohli realizovat své cíle
- **Osobní angažovanost** - dotyčný projevuje zájem o politickou činnost, pravidelně se účastní voleb, sleduje politickou situaci, vyjadřuje se k peticím, otevřeným dopisům
- **Obecně prospěšné aktivity** - veřejnosti poskytují obecně prospěšné služby, zisk je použit na poskytování obecně prospěšných služeb

- Občanské sdružení

= vznikají registrací na Ministerstvu vnitra

= návrh mohou podat nejméně 3 občané starší 18ti let

- Nadace

= sdružuje majetek, aby mohly přispívat k dosahování obecně prospěšných cílů

-> k rozvoji duchovních, kulturních hodnot, ochrana přírody

= osoba, které byl příspěvek poskytnut musí prokázat, jakým způsobem a k jakému účelu byl užit

- **Ekologické organizace**

= nátlaková skupina (prosazuje své požadavky) s pacifistickou a ekologickou orientací

= mezinárodní organizace Greenpeace - ochrana přírody a životního prostředí; ochrana klimatu, deštných pralesů, nebezpečí jaderné energie, vznik 1971, zakladatelé byli protestanti, kteří vypluli na rybářské lodi, aby zabránili dalšímu testování jaderných zbraní USA

- **Feministické hnutí**

= sdružování žen

= usilují o emancipaci, získání řídicích pozic

= odstranění domácího násilí na ženách